

TÜRK TARİHİNE, TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNE ADANAN BİR ÖMÜR: İBRAHİM KAFESOĞLU

PROF. DR. MUALLÂ UYDU YÜCEL*

1985 Yılı'nın Ekim ayında İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne başladığımızda, bölümümüzde bazı dersler mecburi bazı dersler seçmeli idi. Bölümü ve hocalarımızı tanıyamıyorduk bizi bu bölüme getiren sadece içimizdeki derin tarih sevgisi idi. Birinci sınıf öğrencileri hangi hocanın seçmeli dersini seçeceklerini adet olduğu üzere bir önceki sınıflarda okuyan abilerine ve ablalarına sorarlardı. Biz de öyle yaptık ancak geldiğimiz yıl Tarih bölümünün koridorlarında derin bir hüznün vardı zira bir yıl önce aramızdan ayrılan merhum hocamızın ne kadar iyi bir hoca ve ilim adamı olduğu, ondan ders almanın ve dinlemenin büyük bir ayrıcalık olduğu dilden dile dolaşıyor ve hissedilen üzüntü en içten duygular ile ifade ediliyordu. Hoca'nın ders anlatırken kaynakları çok iyi kullandığı, insanı tok bir ses ve hoş bir anlatım tarzı ile anlattığı döneme götürdüğü söyleniyordu. Böyle bir hocadan istifade edemeyeceğiz diye çok üzülmiştük. Yıllar geçtikçe bölümümüzü daha iyi tanıdık ve kendimizde Genel Türk tarihinin konularına olan ilgi ve araştırma isteğinin gittikçe arttığını gördük. Bu sırada da hocamızın bizim için değerinin sadece hocalıkla kalamayacağını, gerçek bir ilim adamı ve akademisyen olduğunu eserlerini okudukça daha iyi anladık. İçimizdeki milli duyguların yerleşmesinde

* İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Öğretim Üyesi.

Babasından mahrûm bir şekilde büyüme çağına giren Halil İbrahim, dedesinin yanında Türk aile geleneklerine uygun bir şekilde yetiştirilmiş ve bu dönemde cereyan eden hadiseler O'nun hem millî kişiliğinin oluşmasında büyük rol oynamış hem de içinde bulunduğu ortam İslam dinine bağlı bir Türk olarak yetişmesine imkân sağlamıştır.

onun düşünceleri merdivenleri çıkarken istifade ettiğimiz basamaklardan biri oldu. Dönemin zor şartları düşünüldüğünde vatani ve milleti için yaptıklarının karşılığını hiçbir zaman ödeyemeyeceğimizi çok iyi biliyoruz. Şu anda İ.Ü. Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Başkanı olarak merhum hocamıza ve ondan sonra kürsünün başkanlığını devralan ve onun fikirlerinin bayraktarlığını yapan sevgili hocam Prof.Dr. Abdülkadir Donuk'a bu bayraktarlığı bize devrettiği için şükranlarımı sunuyorum ve Yüce Rabbim'den bu yoldan bizleri ayırmamasını niyaz ediyorum.

Hayatı :

18 Ağustos 1984 Cumartesi günü 70 yaşındayken aramızdan ayrılan Türk tarih ilminin yetiştirdiği mümtaz şahsiyetlerden biri olan Profesör Doktor Halil İbrahim Kafesoğlu, ömrünün tam 40 yılını Türk kültürünü ve tarihini araştırmaya ve Türk milletinin bilinçlenmesine adanmıştır. Yazdığı eserler hem Türk tarihini araştırmak isteyen genç ilim adamları için bir kaynak, hem yüce milletimiz için yol gösterici bir rehber hem de tarih bölümü öğrencileri için el kitabı olmuştur. 18 Ağustos 2014

tarihinde ölümünün 30. Sene-i devriyesinde merhûm hocamızı saygı ile anıyor, Allah'tan rahmet ve mağfiretler diliyoruz.

Tarihler Hicrî 1329 yani 1914 yılının ilk aylarını gösterdiğinde bir taraftan Birinci Dünya Savaşı en acımasız bir şekilde devam ediyor, diğer taraftan devletimiz ve milletimiz zor günler geçiriyordu. İşte tam bu günlerde Burdur ilinin Tefenni kasabasının Yokuş mahallesindeki 17 numaralı evde dönemin ağır kasketi ve sıkıntısı içerisinde büyük bir sevinç yaşanmış, hayatı boyunca anne ve babasına daima hayır duası getirecek Halil İbrahim dünyaya gelmiştir. Kasaba ahalisinin tamamına yakınınu oluşturan Kafesler ailesinin bütün fertleri seferberlik sebebiyle vatanî görevlerini ifa etmek üzere şark cephesinde görevlendirilmişlerdir ki görevlendirilenler arasında Halil İbrahim'in babası Recep Bey de vardır ve katıldığı şark (Erzurum) cephesinde şehid düşmüştür.¹ Halil İbrahim'de daha o yıllarda doğan birçok vatan evlâdı gibi henüz bir yaşını bile doldurmadan yetim kalmıştır.

Halil İbrahim babasının şehid düşmesinin ardından annesi ile birlikte annesinin babası Hacı Mehmed Ağa'nın (Mehmet Tokmaker) yanına gitmiştir. Babasından mahrûm bir şekilde büyüme çağına giren Halil İbrahim, dedesinin yanında Türk aile geleneklerine uygun bir şekilde yetiştirilmiş ve bu dönemde cereyan eden hadiseler O'nun hem millî kişiliğinin oluşmasında büyük rol oynamış hem de içinde bulunduğu ortam İslâm dinine bağlı bir Türk olarak yetişmesine imkân sağlamıştır.² Millî Mücadele yıllarının en sıkıntılı günlerini dedesinin yanında geçirmiş ve ilkokulu memleketi Tefenni'de okumuştur.³ Eğitim masraflarına dedesinin yanı sıra amcası Hüseyin Bey de katkıda bulunmuştur. 1926 yılına kadar okuduğu bütün sınıflarda üstün başarı gösteren ve birincilikle geçen Halil İbrahim, o dönem öğretmenliğini yapan M. Emin Bey'in dikkatini çekmiş ve onun ısrarı ile o dönem bölgeye en yakın olan meslek lisesi konumundaki İzmir Muallim Mektebi'ne⁴ gitmiştir. Muallim Mektebi'nde genç vatansever Türkçe öğretmeni, Halil İbrahim ve diğer öğrencilerine Türk büyüklerinin adlarını öğretmiş, Ziya Gökalp'den manzûmeler okutmuş ve yaptığı konuşmalar ile genç dimağların millî benliklerini kazanmalarını sağlamıştır.

Muallim Mektebi'nde genç vatansever Türkçe öğretmeni, Halil İbrahim ve diğer öğrencilerine Türk büyüklerinin adlarını öğretmiş, Ziya Gökalp'den manzûmeler okutmuş ve yaptığı konuşmalar ile genç dimağların millî benliklerini kazanmalarını sağlamıştır.

1934 yılında çıkan soyadı kanunu kendisine içinde durduğu derin Türklük hissiyatını öne çıkarma fırsatı sunmuş ve Türk devlet teşkilatında hükümdar unvanlarından biri olan "Tanju"yu soyadı olarak seçmesini sağlamıştır. Ancak daha sonra aile üyelerinin itirazları üzerine doğduğu yerdeki nüfus kayıtları incelenmiş ve 1942 yılında mahkeme kararı ile "KAFESOĞLU" soyadını almak zorunda kalmıştır.

1934 yılında gittiği ilk askerlik görevinden dönüşünün hemen akabinde 1936 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne kaydolmuş; "Hungaroloji" bölümünü esas sertifika, Orta zaman tarihi (Ortaçağ tarihi) ile Türk

Macaristan'ın içinde bulunduğu durum dolayısıyla ülkede bulunanların can ve mal güvenliği tehlikeli bir duruma düşmüştür. Nitekim Rus kuvvetleri Macaristan'ı kontrol altına aldıktan sonra İbrahim Kafesoğlu ile o dönem orada bulunan Türk öğrenciler, günlerce ışiksiz bodrumlarda aç kalarak yaşam mücadelesi vermişlerdir.

dili derslerini ise yardımcı sertifika olarak seçmiştir. Esas sertifika bölümü derslerini *Prof. Dr. László Rásonyi*, Ortaçağ tarihi yardımcı sertifika derslerini *Prof. Fuad Köprülü*, Türk dili yardımcı sertifika derslerini de *Prof. Dr. Abdülkadir İnan*'dan alarak, yüksek tahsilini 29 Haziran 1940'da tamamlayarak üniversiteden mezun olmuştur.⁶

Halil İbrahim Kafesoğlu mezun olduğu yıl içerisinde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde "**ilmî yardımcı**" (asistan) sıfatı ile göreve başlamıştır. Vazifeye başlamasından 6 ay sonra ikinci askerlik görevini ifa etmesi için tekrar askere çağırılmış ve millî görevini yedek Topçu Üst Teğmen olarak 24 Şubat 1941-17 Mayıs 1943 tarihleri arasında yerine getirmiştir. Bitirdiği askerlik görevi sonrasında Maarif Vekâleti'nin açmış olduğu sınavı kazanarak hocalarının da isteği üzerine Macaristan'daki Budapeşte Üniversitesi'ne, "**Asya Türk Tarihi ve Kültürü**" konularında doktora yapmak üzere 4 yıllığına gönderilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın iyice şiddetlendiği döneme rastlayan o yıllarda, Macaristan'a yapılan aralıksız hava saldırıları neticesinde İbrahim Kafesoğlu, *Prof. Dr. A. Alföldi*, *Prof. Dr. G. Németh*, *Prof. Dr. L. Ligeti* gibi ünlü Türkologlardan aldığı derslere sadece iki dönem devam edebilmiştir (1943-1944 Kışı).

Macaristan'ın içinde bulunduğu durum dolayısıyla ülkede bulunanların can ve mal güvenliği tehlikeli bir duruma düşmüştür. Nitekim Rus kuvvetleri Macaristan'ı kontrol altına aldıktan sonra İbrahim Kafesoğlu ile o dönem orada bulunan Türk öğrenciler, günlerce ışiksiz bodrumlarda aç kalarak yaşam mücadelesi vermişlerdir.⁷ Kafesoğlu Rus esaretinden birkaç kez kaçmayı başarmış ve nihayet 1945 Nisan ayı başında Türk elçilik mensupları ile birlikte Türkiye'ye geri dönebilmiştir.

O dönemde Türk tarihi ve kültürü konularında yaptıkları çalışmalar ile öne çıkan Macar Türkologların ilminden istifade etmek üzere Budapeşte Üniversitesi'ne araştırma yapmak üzere gönderilmek İbrahim Kafesoğlu için büyük bir fırsat olmuştur. Budapeşte Üniversitesindeki ünlü hocalardan alınan dersler ve bilgiler ile üniversite kütüphanesindeki kitaplar ve belgeler gelecekte, Kafesoğlu için Türk

tarihine ve kültürüne ışık tutulmaları açısından son derece önemli birer hazine olarak kullanılmışlardır. Ancak dönemin şartları bu hazinelerden gerektiği kadarı ile istifade etmesini engellemiş ve İkinci Dünya Savaşı bu çalışmaların yarım kalmasına sebep olmuştur. Budapeşte’de bulunduğu yıllar ve kazandığı tecrübeler onun bir taraftan ilmi hayatını sağlam temellere dayandırmasına; diğer taraftan mesleki hayatında karşılaştığı zorluklara göğüs germesine büyük katkı sağlamıştır.

Macaristan’dan dönüşünün hemen akabinde kısa bir süre Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde asistan olarak görev yapmışsa da bu sırada *Ekrem Hakkı Ayverdi*, kendisi gibi Macaristan’a giden ve Macaristan’da bulunduğu sırada tanıştığı Müzeler ve Eski Eserler Genel Müdürü *Dr. Hâmid Zübeyr Koşay* ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı *Ord. Prof. Dr. Hâmid Ongunsu*’nun da yardımlarını alarak, 1 Temmuz 1945 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ortaçağ tarihi kürsüsüne (anabilim dalı) asistan olarak tayin edilmesini sağlamıştır.

Kafesoğlu, Macaristan’a özellikle Türk tarihi ve arkeolojisi alanında bilgi edinmek ve Gök-Türk Devleti ile ilgili tez hazırlamak amacıyla gönderilmiş ve orada danışmanlığını da, Gök-Türkler konusunda uzman olan ve bu konuda elinde pek çok malzeme bulunan Gy Néméth yapmıştır. Ancak İstanbul Üniversitesi’nde Ortaçağ kürsüsünde göreve başladığında *Prof. Dr. Mükrimin Halil Yımanç*’ın danışmanlığında Türk tarihinin İslamiyet dönemine çalışmak zorunda kalmıştır. 1949 yılında hazırladığı “**Büyük Selçuklu Sultanı**

Melikşâh” adlı monografik tez ile “**Doktor**” unvanını almıştır.⁸ Hemen ardından yine adı geçen kürsüde hazırlamış olduğu “**Harzemşâhlar Devleti Tarihi**” adlı çalışması ile doçentlik sınavlarının bütün aşamalarını geçerek (o dönemde ders verme

Kafesoğlu
doçentlik tezi
için hazırladığı
Harzemşahlar
devletinin tarihini
yazarken bu
devletin en önemli
hükümdarlarından
biri olan ve Cengiz
Han ile yaptığı
mücadelede
ön plana çıkan
Celâleddîn
Harzemşah’a
karşı ayrı bir
ilgi ve sevgi
duymuştur.
Zira Cengiz
Han’ın da “Her
babanın böyle bir
oğlu olmalıdır”
diyerek övdüğü
Celâleddîn
Harzemşah’ın
ismini oğluna
vererek kendisi
de ona duyduğu
hayranlığı
göstermiştir.

yetkisi olmayanlar eylemsiz, olanlar eylemli doçent olarak adlandırılmışlardır) 8 Kasım 1952'de “**eylemsiz**”, 22 Mayıs 1953'te de “**eylemli**” Doçentliğe terfi etmiştir. Kafesoğlu doçentlik tezi için hazırladığı Harzemşahlar devletinin tarihini yazarken bu devletin en önemli hükümdarlarından biri olan ve Cengiz Han ile yaptığı mücadelede ön plana çıkan Celâleddîn Harzemşah'a karşı ayrı bir ilgi ve sevgi duymuştur. Zira Cengiz Han'ın da “Her babanın böyle bir oğlu olmalıdır” diyerek övdüğü Celâleddîn Harzemşah'ın ismini oğluna vererek kendisi de ona duyduğu hayranlığı göstermiştir.

Doç. Dr. İbrahim Kafesoğlu bundan sonra çalışmalarını sadece Selçuklu ve Harzemşahlar Devleti tarihlerine hasretmemiş aynı zamanda, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nin katkılarıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmakta olan *İslam Ansiklopedisi* ile birçok ilmi dergide makaleler, eser tanıtımları ve maddeler yazmıştır.

1958 yılında İstanbul Üniversitesinin de izni ile Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde bir yıl süre ile görevlendirilmiş ve 17 Kasım 1958 tarihinde üniversitede ilk açılış dersini vermiştir. 1958-1959 öğretim yılında Umûmî Türk tarihi alanında dersler veren Doç. Dr. İbrahim Kafesoğlu o dönem yürürlükte olan üniversiteler kanununa göre “*ek görev*” olarak adı geçen Erzurum Üniversitesine 6 Kasım 1959'da “**Profesör**” olarak atanmıştır.

Kanunen profesörlüğe terfi eden İbrahim Kafesoğlu, asıl vazifesinin devam ettiği İstanbul Üniversitesi'ne kadro yokluğu sebebi ile ancak Nisan 1962 tarihinde dönebilmiş ve bu tarihte Profesör unvanını kendi üniversitesinden alarak o sırada Umûmî Türk Tarihi kürsüsü başkanı olan *Ord. Prof. Dr. Zeki Velidî Togan* ile birlikte çalışmaya başlamıştır. Kafesoğlu bundan sonraki ilmi çalışmalarını tamamıyla İslâmiyet öncesi Türk tarihine hasretmiş ve “Türk medeniyetini ve tarihini” en iyi şekilde kavramanın yolunun bu dönemin çok iyi bilinmesinden geçtiğini defaatle dile getirmiştir.⁹ 26 Temmuz 1970 tarihinde Z. V. Togan'ın vefatının ardından kürsü başkanı olmuş ve bu başkanlığını yaş haddi dolayısı ile emekliye ayrıldığı 1 Ocak 1983'e kadar sürdürmüştür. Bu dönemde İbrahim Kafesoğlu, bir taraftan Üniversitede Öğretim Üyeliğini sürdürmüş, diğer taraftan içerisindeki millete hizmet aşkı ile o dönemlerde zaman zaman Millî Eğitim Bakanlığı'na ait bazı kurum ve kuruluşlarda hiçbir ücret almadan müdürlük yapmıştır.

Türk Tarihçiliğinin mümtaz şahsiyetlerinden biri olan Kafesoğlu, araştırmalarda bulunmak üzere Avusturya, Batı Almanya, Fransa ve İngiltere'ye gitmiş, yurt içinde ve yurt dışında düzenlenen birçok kongre ve konferansa orijinal bildiriler sunarak iştirak etmiştir. İ. Kafesoğlu başta Macarca olmak üzere İngilizce, Almanca Arapça ve Farsça dillerine hâkim olmuştur. Engin bir bibliyografya ve kaynak bilgisine sahip olan hocamız yurt içi ve yurt dışında neşredilen tüm eserleri günü

gününe takip etmeye çalışmış ve yazdığı eserlerinde bu bunu göstermiştir.

İbrahim Kafesoğlu 1 Ocak 1983 tarihinde emekli olmuş ancak emekli olduktan sonra da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ndeki 317 numaralı odasına gelerek çalışmalarına devam etmiş ve öğrencilerine her türlü yardımda bulunmuştur. En büyük zevki çalışmak olan hocamız çalıştığı zaman kendisini çok iyi hissettiğini her daim ifade etmiştir. Ancak meşakkatli geçen bir hayat Kafesoğlu'na tam rahat edeceği bir emeklilik dönemi yaşatmamış ve hocamız maalesef emekli olduktan 1,5 yıl gibi kısa bir süre sonra 18 Ağustos 1984 tarihinde hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Merhum hocamız Cumhuriyet ve Gülnur adlarında iki kız ve Celaleddin adında bir erkek evlada sahip olmuştur.

İlmi ve Fikri Yönü

İ. Kafesoğlu'nun hayatı boyunca; 18 kitap, 208 makale, 31 ansiklopedi maddesi, 12 tane Türk Dünyası El Kitabında Bölüm ile 32 tane çeşitli gazetelerde köşe yazısı yazmış ve yine 13 tane çeşitli gazetelere röportaj vererek 5 de konuşma yapmıştır. Bunun yanı sıra pek çok yerde Türk gençliğini aydınlatmak ve millî şuuru oluşturmak için konferanslar ve seminerler vermiştir.

İ. Kafesoğlu'nu ilmi ve fikri yönden değerlendirdiğimizde her iki yönünün de birbiri ile müşterek hareket ettiğini görürüz. O, ana kaynaklarda mensubu olduğu millet hakkında yazılanları bir yoruma tabi tutarak hem eserlerinde hem de milletinin şuurlanması için kullanmıştır. Kafesoğlu'nun millî duygularında yaşadığı yoğunluğun altında yatan sebep hiç şüphesiz hayatı boyunca karşılaştığı zorluklar olmuştur. Gerek yurt dışında bulunduğu zor zamanlardaki vatan

Kafesoğlu'nun millî duygularında yaşadığı yoğunluğun altında yatan sebep hiç şüphesiz hayatı boyunca karşılaştığı zorluklar olmuştur. Gerek yurt dışında bulunduğu zor zamanlardaki vatan özlemi, gerek askerlik hizmeti sırasında yaşadıkları gerekse de vatani için şehit olmuş bir babanın yetim büyümüş oğlu olması ondaki bu duyguların yoğunlaşmasına katkı sağlamıştır. Nitekim vatan, millet ve hürriyet uğruna verilen bir can ve bu yüzden şehitlik mertebesine erişmiş bir babanın ardından duyulan acı ve bu acı ile beraber yaşama duygusu ve hayata direnme Kafesoğlu'nun hayatı yaşayarak öğrenmesini sağlamış ve bu öğrenme kalbinde ve dimağında milletine duyduğu sevgiyi kat be kat arttırmıştır.

Yapılan toplantılarda Kafesoğlu ilmini, sabır ve tevekkülle birleştirerek geç saatlere kadar kendisini dinlemeye gelen gençler ile sohbe devam etmiş ve hiçbir yüksünme göstermeksizin evde bekleyenleri olmasına rağmen, katılımcılara yararlı bilgiler vermeye gayret etmiştir. Bu Kültür Ocağı daha sonraları “Aydınlar Ocağı” olarak adlandırılmış ve ilk başkanı da İbrahim Kafesoğlu olmuştur.

özlemi, gerek askerlik hizmeti sırasında yaşadıkları gerekse de vatanı için şehit olmuş bir babanın yetim büyümüş oğlu olması ondaki bu duyguların yoğunlaşmasına katkı sağlamıştır. Nitekim vatan, millet ve hürriyet uğruna verilen bir can ve bu yüzden şehitlik mertebesine erişmiş bir babanın ardından duyulan acı ve bu acı ile beraber yaşama duygusu ve hayata direnme Kafesoğlu'nun hayatı yaşayarak öğrenmesini sağlamış ve bu öğrenme kalbinde ve dimağında milletine duyduğu sevgiyi kat be kat arttırmıştır.

İ. Kafesoğlu Türklerin iki büyük keşif yaptıklarını ve bu keşiflerin hem Türk hem de dünya tarihini değiştirdiği düşüncesini ortaya atmış, bu fikri ilmi delilleri ile ortaya koymuştur ki bunlar demirin Türkler tarafından işlenmesi ile At'ın Türkler tarafından ehilleştirilmesidir. Demir'in sağladığı silah üstünlüğü ile atın insanda hissettirdiği bağımsızlık duygusu ile her yere sahip olma isteği birleşmişler ve Türk cihan hâkimiyetinin gerçekleşmesinde birinci derecede etkili olmuşlardır.

Millî duygularının bilinçlenmesinde tarihte milletine karşı oynanan oyunları çok iyi öğrenmesi etkili olmuş ve bu yüzden de milletin daha fazla acı çekmemesi için ömrünün yarısından fazlasını “millî şuûru” Türk halkına kazandırmaya adanmışlığa lisedeki hocasından çok etkilenerek başlayan İbrahim Kafesoğlu, lisede edindiği dostları ile birlikte 1960'lı yılların ikinci yarısında “**Kültür Ocağı**”nı kurarak,

küçük toplantılar tertip etmişler ve bu sırada “**Millî Işık**” dergisini çıkarmışlardır. Bu kültür ocağının asıl ve en önemli gayelerinden birisi de yeni yetişen nesillerde Türk Milliyetçiliğini oluşturmak ve Türklük Şuurunu aktarmak olmuştur. Yapılan toplantılarda Kafesoğlu ilmini, sabır ve tevekkülle birleştirerek geç saatlere kadar kendisini dinlemeye gelen gençler ile sohbe devam etmiş ve hiçbir yüksünme göstermeksizin evde bekleyenleri olmasına rağmen, katılımcılara yararlı bilgiler vermeye gayret etmiştir. Bu Kültür Ocağı daha sonraları “**Aydınlar Ocağı**” olarak

adlandırılmış ve ilk başkanı da İbrahim Kafesoğlu olmuştur.¹⁰

Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun milliyetçilik ve Türklük anlayışı Türkiye ile sınırlı kalmamış, bugün hasret kaldığımız Türklük şuûrunu yıllar öncesinden hissederek dünyanın değişik coğrafyalarında yaşayan ve zulüm gören Türkleri de içinde barındıran ve kucaklayan bir anlayış ile ele almıştır. Kafesoğlu'nun kaleminden milliyetçiliğin özeti şöyledir: *"Milliyetçilik, en kısa ve umûmî tarifi ile insanın sevgi saygı hisleri ile milletine bağlanmasıdır. Bu bağlılık, milletin dinine, diline, ahlâkına, maddî-manevî bütün kültür değerlerine karşı derin alâka beslemek; milletin varlığını geliştirme, kudretini arttırma, ülkeyi koruma hususunda her türlü fedakârlığa katlanmak suretinde belirir... Kısaca milliyetçilik, insana millî ve beşerî üstünlük sağlayan yüksek ahlâkın ta zirvesinde yer alan bir ruh hâlidir."*¹¹ O, "efendi" ve "beylik gururu" taşıyan millet olarak yücelttiği Türklerin diğer toplumlardan ayrılmasını sağlayan faziletlerinden bazılarını da şöyle sıralamaktadır: *"Türkler âdil, koruyucu, hürriyet aşığı, saygılı, töresine ve adetlerine bağlı, misafirperver, kahraman, utangaç, öğünmekten ve öğülmekten hoşlanayan, nâmus ve iffetine düşkün, esir olmayı ve köle durumuna düşmeyi sevmeyen, yalancılıktan şiddetle nefret eden vb bir millettir..."*¹²

"Türkler âdil, koruyucu, hürriyet aşığı, saygılı, töresine ve adetlerine bağlı, misafirperver, kahraman, utangaç, öğünmekten ve öğülmekten hoşlanayan, nâmus ve iffetine düşkün, esir olmayı ve köle durumuna düşmeyi sevmeyen, yalancılıktan şiddetle nefret eden vb bir millettir..."

Milliyetçilik fikirlerinin odak noktasını genellikle Türk tarihi, dili, kültürü oluşturmuş ve bu fikirlerin oluşmasında hissiyattan arınarak, ilmi esaslar üzerinden Türk millî şuûrunun izâhını "iç-dış Türk" diye bir mesele olmadığını ifade ederek açıklamıştır.

Hayatı boyunca yaptığı tüm sosyal ve kültürel faaliyetler 6 Şubat 1982 tarihinde Aydınlar Ocağı tarafından kendisine verilen "Üstün Hizmet Armağanı" ile taçlandırılmıştır. Bu törende bir konuşma yapan Prof. Dr. Muharrem Ergin şu sözleri ile Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'na takdirlerini sunmuştur: *"İbrahim Kafesoğlu, bugüne kadar gelip geçmiş Türk bilginler arasında Türklüğü, bilhassa eski kültür ve medeniyetimizi, en iyi bilen kişilerden biridir. Milliyetçilik fikriyatını işlemek açısından ancak Ziya Gökalp ile ilmî çalışmalar bakımından da Fuad Köprülü ile karşılaştırılabilecek değerdedir."*

“Milliyetçilik, en kısa ve umûmî tarifi ile insanın sevgi saygı hisleri ile milletine bağlanmasıdır. Bu bağlılık, milletin dinine, diline, ahlâkına, maddî-manevî bütün kültür değerlerine karşı derin alâka beslemek; milletin varlığını geliştirme, kudretini arttırma, ülkeyi koruma hususunda her türlü fedakârlığa katlanmak suretinde belirir... Kısaca milliyetçilik, insana millî ve beşerî üstünlük sağlayan yüksek ahlâkın ta zirvesinde yer alan bir ruh hâlidir.”

İbrahim Kafesoğlu ilmi hayatında pek çok eser yazmıştır ancak bu eserler arasında kaleme aldığı bir eser vardır ki o bütün eserlerini geride bırakmış ve Genel Türk tarihinin tabiri caiz ise elif bası olmuştur. **Türk Millî Kültürü** adlı bu kitabı, günümüzde bütün üniversitelerin Tarih bölümlerinde okutulan bir eser olma özelliğini kazanmıştır. Hocamız bu eseriyle 25 Şubat 1984 günü Boğaziçi yayınevinin düzenlediği bir toplantıda mükâfâtlandırılmış ve eser Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu'nun şu ifadesi ile: “Türk tarihine ışık tutmuş; Türk tarihinin ne kadar derinden geldiğini ve nasıl bir medeniyet getirdiğini göstermiştir” takdir edilmiştir.¹³ İbrahim Kafesoğlu bu sözlere, tarihçilikte çizdiği yolu özetleyen şu cevabı vermiştir: “Ben küçükten beri tarihe meraklı bir insan olarak biliyorum kendimi. Benim bir inancım vardı, mensûbu bulunduğum milletin gerçekten yüksek kalitede, insanlığa değer getirmiş bir cemiyet, bir topluluk olduğu inancı. Bu kanaâtimin iki büyük besleyici kaynağı olmuştur. Bunlardan biri Ziya Gökalp'tir. Çok şiirlerini ezberlemiştim vaktiyle; 'Ala Geyik' hikâyesini şimdi bile okuyabilirim. İkincisi de Gökalp'den sonra aynı izde yürüyen ve çok kuvvetli tesiriyle yıkılmaz bir nesil yetiştiren merhum Nihal Atsız'dır. O'nun da çok değerli tesiri altında kalmışım; romanlarıyla, hikâyeleriyle. Yalnız, bu iki şahsiyetin bende uyandırdığı hayranlık yanında; eksik taraflarını da sezmemiş değilim. Onu da açıkça ifade edeyim. Her ikisi de Türk milliyetçiliği, Türk vatanperverliği sahasında gerçekten erişilmez iki doruk noktasıdır. Fakat her ikisi de, bu meselenin romantik tarafını ele almış ve işlemişlerdir..... Eğer inanıyorsak ki, Türk milleti gerçekten yüksek bir medeniyetin sahibidir; bunu biz kimsenin itiraz edemeyeceği tarihî delillerle

ispatlayalım. İşte ben, bu yola saptım; onlardan farkım budur ve 25 yılımı verdim. Önce yakın olduğum için Selçuklu tarihiyle başladım ve hayranlıkla seyrettim ki, Selçuklu devri gerçekten insanlığa yeni bir çağ açan büyük bir devir. Şimdi 15 yıl kadar bu mesele üzerinde çalıştım. Fakat ikinci bir eksiklik ortaya çıktı: pekiyi bu Selçuklular nerden geldiler? Bunlar kimlerdi? Bunlara bu büyük medenî vasfı veren ataları nasıl insanlardı, neler yapıyorlardı?

Hatta o kadar teferruata indim ki, günlük hayatları neydi, sabahleyin kaçta kalkıp ne iş yapıyorlardı? Kadımları ne yapardı, erkekleri ne yapardı? ve tabii, pek çok vesika buldum. Son 25 yılımı buraya hasrettim ve gördüm ki, gerçekten gayr-ı kabil-i mukayese bir cemiyettir ve biz bu büyük cemiyetin torunlarız...”¹⁴

Hocamıza Allahtan rahmet ve mağfiret diliyoruz. Mekânı cennet olsun...

“İbrahim Kafesoğlu, bugüne kadar gelip geçmiş Türk bilginler arasında Türklüğü, bilhassa eski kültür ve medeniyetimizi, en iyi bilen kişilerden biridir. Milliyetçilik fikriyatını işlemek açısından ancak Ziya Gökalp ile ilmî çalışmalar bakımından da Fuad Köprülü ile karşılaştırılabilecek değerdedir.”

- 1 DONUK, Abdülkadir (1998), "Kafesoğlu Halil İbrahim", *DİA*, XXIV, İstanbul s.246.
- 2 YALÇIN, Süleyman (1984), "Halefim Kafesoğlu", *Boğaziçi Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, S. 27, (Eylül 1984), İstanbul s.9.
- 3 DONUK, Abdülkadir (1989), **Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu**, İstanbul: Acar Yayıncılık, s.7.
- 4 "Muallim Mektebi" bugün İzmir'in Konak ilçesi Karataş mevkiinde "İzmir Kız Lisesi" olarak kullanılmaktadır.
- 5 DONUK, Abdülkadir (1987), "Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hayatı ve Eserleri", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sayı:13, İstanbul s.1.
- 6 DONUK, Abdülkadir **Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu**, s.2.
- 7 DONUK, Abdülkadir **Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu** s.2
- 8 DONUK, Abdülkadir **Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu**, s.2
- 9 DONUK, Abdülkadir **Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu**, s.3
- 10 ERİŞ, Metin (1984), "Aydınlar Ocağı'nın İlk Önderi" *Boğaziçi Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, S. 27, (Eylül 1984), İstanbul s.13.
- 11 KAFESOĞLU, İbrahim (1970), *Türk Milliyetçiliği'nin Meseleleri*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, s.260.
- 12 DONUK, Abdülkadir Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu s.22.
- 13 DONUK, Abdülkadir Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, s.5.
- 14 DONUK, Abdülkadir Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, s.6.

Kaynaklar

- BANGUOĞLU, Tahsin, "Kafesoğlu İçin", *Boğaziçi Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, S. 27, (Eylül 1984), İstanbul 1984.
- DONUK, Abdülkadir (1984), "Türk Kültürü'nün Mimârı Kafesoğlu", *Yeni Düşünce*, S. 149, (31 Ağustos 1984), İstanbul
- , "Türk'ü İslâm'a, İslâm'ı Türk'e Bağlamayı Başardı" *Boğaziçi Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, S. 27, (Eylül 1984), s.20, İstanbul 1984.
- , "Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hayatı ve Eserleri", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.13, İstanbul 1987.
- , *Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu*, İstanbul: Acar Yay., 1989.
- , "KAFESOĞLU, Halil İbrahim", (1998), *DİA*, C.XXIV, İstanbul
- ERİŞ, Metin (1984), "Aydınlar Ocağı'nın İlk Önderi" *Boğaziçi Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, S. 27, (Eylül 1984), İstanbul
- KAFESOĞLU, İbrahim (1970), *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*, İstanbul: Millî Eğitim basımevi.
- , *Türk Millî Kültürü*, Ötüken Yay., İstanbul 1997.
- YALÇIN, Süleyman (1984), "Halefim Kafesoğlu", *Boğaziçi Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, S. 27, (Eylül 1984), İstanbul